



A fenntarthatóságra nevelés vizsgálata a szigetközi általános iskolákban

Csenger Lajosné¹ – Lampert Bálint² – Kövecsesné Gósi Viktória³
– Petzné Tóth Szilvia⁴ – Halbritter András⁵

Absztrakt:

Korunk globális környezeti kihívásai hazánkat, így a Szigetköz–Csallóköz régióját is érintik. A klímaváltozás hatásai, az édesvizekhez kapcsolódó minőségi és mennyiségi problémák, a szigetközi, ártéri ökoszisztéma változásai egyaránt megfigyelhetők (Guti 2020). Központi kérdés, hogy a helyi lakosság, a most iskolába járó fiatal generáció képviselői mennyire érzékelik ezeket a problémákat, mekkora jelentőséget tulajdonítanak ezeknek és hogyan lehet a környezettudatosságukat, a fenntarthatósághoz kapcsolódó ismereteiket, tudásukat bővíteni, a szemléletüket formálni. Az Insula Magna – Komplex Vízgazdálkodási és Fenntartható Fejlesztési Program – melynek célja a vízgazdálkodással és a klímaváltozás hatásaival kapcsolatos tervezési, információtechnológiai és monitoring fejlesztések előkészítése a Szigetközben – kiváló lehetőséget biztosít arra, hogy feltérképezzük a Szigetközben működő általános iskolák fenntarthatóságra nevelési tevékenységét. Az általunk elvégzett komplex kutatás célja a régióban lakó és tanuló iskolás gyermekek környezettudatosságának vizsgálata volt, továbbá az iskolai pedagógiai programok elemzésével és az igazgatók írásbeli kikérdezésével az intézmények fenntarthatóságpedagógiai gyakorlatát, a felmerülő igényeket kívántuk feltárni. Az eredmények alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy elméleti szinten minden általunk vizsgált intézmény megfogalmazza a környezet- és egészségtudatosságra, a fenntarthatóságra nevelésre irányuló elképzeléseit, ám a gyakorlati megvalósítás még várat magára, és a mindennapi nevelő-oktató munka során ezeket egyáltalán nem, vagy csak esetlegesen építik bele a tanórai és tanórán kívüli programokba. Munkacsoportunk

¹ Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai Humán- és Társadalomtudományi Kar Neveléstudományi és Pszichológia Tanszék; csenger.lajosne@sze.hu;

² Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai Humán- és Társadalomtudományi Kar Neveléstudományi és Pszichológia Tanszék; lampert.balint@sze.hu;

³ Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai Humán- és Társadalomtudományi Kar Neveléstudományi és Pszichológia Tanszék; gosi.viktoria@sze.hu;

⁴ Széchenyi István Egyetem Apáczai Csere János Pedagógiai Humán- és Társadalomtudományi Kar Szakmódszertani Tanszék; toth.szilvia@sze.hu;

⁵ Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemeskürty István Tanárképző Kar Tanító- és Óvóképző Tanszék; halbritter.andras.albert@uni-nke.hu;

a kutatási eredmények alapján egy fejlesztési programcsomagot készített, mely hozzájárulhat a Szigetközt érintő ismeretbővítéshez, a környezet- és egészségtudatos szemlélet kialakításához, formálásához, a helyidentitás fejlesztéséhez. Ezt a programtervezetet jelenleg szakértők vizsgálják, elemzik, értékelik és reményeink szerint pozitív elbírálásban részesül és minél előbb elkezdhetjük a program megvalósítását.

Kulcsszavak:

fenntarthatóság, fenntartható fejlesztési célok, környezeti nevelés, környezettudatosság, szemléletformálás, Szigetköz, Insula Magna

Bevezetés

Az ember és az őt körülvevő világ – a természeti és társadalmi környezet – állandó kölcsönhatásban van. A felelősen gondolkodó embernek azonban rá kell döbennie arra, hogy a környezetünkkel szemben tanúsított magatartásunk, a felelőtlen emberi tevékenység olyan mértékű romlást, rombolást eredményez, amellyel környezetünk pusztulásával együtt saját életünket, fennmaradásunkat sodorjuk veszélybe. A technika fejlődése, a természeti környezetbe való beavatkozás, a népességnövekedés, a természettől való érzelmi-etikai eltávolodás a jelenlegi környezeti krízis kialakulásához vezetett (Ádány, 2012).

Korunk globális környezeti kihívásai hazánkat, így a Szigetköz–Csallóköz régióját is érintik. A klímaváltozás hatásai, az édesvizekhez kapcsolódó minőségi és mennyiségi problémák, a szigetközi, ártéri ökoszisztéma változásai egyaránt megfigyelhetők (Guti, 2020). Központi kérdés, hogy a most iskolába járó fiatal generáció képviselői mennyire érzékelik ezeket a problémákat, és mekkora jelentőséget tulajdonítanak ezeknek. Emellett lényeges kérdés, hogyan lehet a környezettudatosságukat, a fenntarthatósághoz kapcsolódó ismereteiket, tudásukat bővíteni, a szemléletüket formálni. A tudatformálás, a szemléletmód átalakításának egyik leghatékonyabb módja a közvetlen tapasztalatszerzéshez köthető, élményalapú és tevékenységorientált nevelő-oktató munka, amelyhez a Szigetköz természetes, épített és társadalmi környezete kiváló helyszínt biztosít.

Az Insula Magna – Komplex Vízgazdálkodási és Fenntartható Fejlesztési Program kiváló lehetőséget biztosít arra, hogy feltérképezzük a Szigetközben működő köznevelési intézmények fenntarthatóságra nevelési tevékenységét és a kutatás eredményeire építve programterveket készítsünk. A tervezett tevékenységrendszer középpontjába a jövőbeni készségek, képességek fejlesztését kell helyezniünk melyek a problémamegoldás, a kritikus és kreatív gondolkodás, a személyközi kapcsolatok kiépítése, az együttműködés, az információkezelés, a konstruktív konfliktuskezelés (Mortensen, 2001).

Az ENSZ szervezésében 1972-ben Stockholmban került sor az első fenntarthatósághoz kapcsolódó világkonferenciára, melyen kiemelték, hogy

mindenkinek joga van emberhez méltó környezetben élni. Ennek érdekében szükséges a környezeti problémák sokaságának felismerése a környezet megóvása, védelme a jelen és a jövő nemzedékek érdekében.

A fenntarthatóság fogalmát Lester R. Brown 1981-ben megjelent *Building a Sustainable Society (A fenntartható társadalom építése)* című könyvében a népesség növekedése, a társadalom anyagi igényei, a természeti erőforrások felhasználása és a minimális környezetszennyezés közötti összhang megteremtéseként értelmezte (Kováts-Németh, 2010).

A Környezet és Fejlődés Világbizottság, mely 1984-ben jött létre Gro Harlem Brundtland miniszterelnök asszony vezetésével, először fogalmazta meg a fenntartható fejlődés fogalmát az 1987-ben megjelent *Közös jövőnk* című jelentésében. A Brundtland jelentés értelmében: „A fenntartható fejlődés a fejlődés olyan formája, amely a jelen igényeinek kielégítése mellett nem fosztja meg a jövő generációit saját szükségleteik kielégítésének lehetőségétől” (Kováts-Németh, 2010, p. 177).

A fenntartható fejlődés fogalompár tartalmát és használatát vitatják. A fejlődés fogalma alatt alapvetően gazdasági, anyagi növekedést, mennyiségi gyarapodást értünk. A fenntarthatóság ugyanakkor az igények és a lehetőségek közötti összhangot, egyensúlyt, harmóniát feltételezi. A gazdaság alapját a természeti erőforrások, az energia, a víz, a talaj képezi, amely véges rendszer. Ebből következően a gazdasági növekedést nem lehet fenntartani a végtelenségig, csak a rendelkezésre álló készletek erejéig (Kováts-Németh, 2010).

A 2012 júliusában megtartott Rio+20 Fenntartható Fejlődési Konferencia résztvevői kezdeményezték a Fenntartható Fejlődési Célok kidolgozását a fenntartható fejlődés három alappillére – a környezet, a társadalom, a gazdaság – mentén elsősorban a szegénység csökkentése, a társadalmi igazságosság növelése és a környezetvédelem érdekében. Az erre a célra létrehozott, 70 ENSZ-tagállam képviselőit tömörítő munkacsoport 2014 szeptemberében terjesztette az ENSZ Közgyűlése elé a 17 új célt összefoglaló jelentését. A szakértői szintű megállapodást követően, a 2015. szeptember 25-27. között megtartott Fenntartható Fejlődési Csúcs első napján, az ENSZ Közgyűlése elfogadta a „Világunk átalakítása: a Fenntartható Fejlődés 2030-ig szóló programja” célrendszert, amelyet az ENSZ tagállamoknak a következő 15 évben a fejlesztéspolitikájuk meghatározása során irányelvként figyelembe kell venniük. A célokhoz összesen 169 alcélt is megfogalmaztak, valamint azok megvalósításának méréséhez indikátorokat is készítettek. A megfogalmazott célrendszerben érvényesül az emberi jogok biztosítása, a környezeti fenntarthatóság, a szegénység felszámolása, az emberi jólét, a béke és biztonság, a globális felelősségvállalás. Ezzel megteremthető egy egyetemes, rendszerszemléletű látásmódmód, amely nem egyszerűen egy-egy probléma megoldására fókuszál, hanem a megoldást rendszerben szemléli (Világunk átalakítása, 2015).

Az Európai Bizottság elkötelezett a Fenntartható Fejlődési Célok megvalósítása iránt ezzel együtt kiemelt cél, hogy egy közös európai fenntarthatósági kompetenciakeretet alakítson ki. „A GreenComp arra az egyre sürgetőbb igényre reagál, hogy az emberek fejlődjenek, és elsajátítsák a fenntartható élethez, munkához és cselekvéshez szükséges ismereteket, készségeket és attitűdöket. A GreenComp célja, hogy előmozdítsa a fenntarthatóság-központú gondolkodásmódot. Ennek keretében olyan ismereteket, készségeket és attitűdöket segít elsajátítani a tanulóknak, amelyekkel empatikusan, felelősségteljesen és gondoskodóan gondolhatnak a bolygónkra, valamint ebben a szellemben dolgozhatnak ki terveket és léphetnek fel a bolygó érdekében.” (Bianchi et al., 2022, p. 2).

A kompetenciakeret megalkotása során a fenntarthatóság következő definícióját alkalmazták: „A fenntarthatóság azt jelenti, hogy a bolygó és valamennyi életforma szükségleteit előnyben részesítjük annak biztosításával, hogy az emberi tevékenység ne haladja meg bolygónk tűrőképességének határait.” (Bianchi et al., 2022, p. 12). A GreenComp 12 kompetenciát fogalmaz meg, melyet az 1. táblázat szemléltet.

1. táblázat

GreenComp – az Európai Bizottság Európai Fenntarthatósági Kompetenciakerete (Bianchi et al., 2022 alapján)

Terület	Kompetencia
A fenntarthatósági értékek megtestesítése	A fenntarthatóság értékelése A méltányosság támogatása A természet népszerűsítése
A fenntarthatóság összetettségének figyelembevétele	Rendszerben való gondolkodás Kritikai gondolkodás A problémák felvázolása
Fenntartható jövőképek felvázolása	Jövóműveltség Alkalmazkodóképesség Feltáró gondolkodás
Fellépés a fenntarthatóság érdekében	Politikai önrendelkezés Kollektív fellépés Egyéni kezdeményező-készség

Az Európai Bizottság által kialakított közös európai fenntarthatósági keretrendszer alapján *A fenntarthatósági értékek megtestesítése* kompetenciaterület rámutat arra, hogy az ember a természet része, és arra késztet bennünket, hogy gondolkodjunk el értékrendünkről és arról, hogy milyen a világ és milyennek kellene lennie. *A fenntarthatóság összetettségének figyelembevétele* rendszergondolkodásra, a fenntarthatósági problémák többoldalú áttekintésére, az összefüggések feltárására irányítja a figyelmünket. *A Fenntartható jövőképek felvázolása* terület a kreatív gondolkodást helyezi a középpontba, és hangsúlyozza, hogy fogalmazzunk meg alternatívákat, több lehetséges

forgatókönyvet a körforgásos társadalom kialakítása érdekében. A *Fellépés a fenntarthatóság érdekében* arra ösztönöz bennünket, hogy egyénileg és a közösségek szintjén is szükséges cselekedni és a magatartásbeli változtatás elengedhetetlen.

Az általunk elvégzett komplex vizsgálat célja a régióban lakó és tanuló iskolás gyermekek környezettudatosságának vizsgálata volt, továbbá az iskolai pedagógiai programok vizsgálatával és az igazgatók írásbeli kikérdezésével az intézmények fenntarthatóságpedagógiai gyakorlatát, a felmerülő igényeket kívántuk feltérképezni. A kutatás célja volt, hogy helyzetelemzésre alapozva tervezzük meg szemléletformálási akcióinkat, erdei iskolai programunkat, a pedagógusképzést, és a pedagógusok továbbképzését.

Összefoglalva, „a fenntarthatósági kompetencia lehetővé teszi a tanulók számára, hogy fenntarthatósági értékeket testesítsenek meg, és összetett rendszereket vegyenek figyelembe annak érdekében, hogy olyan intézkedéseket tegyenek vagy szorgalmazzanak, amelyek helyreállítják és megőrzik az ökoszisztéma állapotát, és fokozzák az igazságosságot, ezáltal pedig a tanulók különböző jövőképeket tudnak felvázolni a fenntartható jövővel kapcsolatban” (Bianchi et al., 2022, p. 12).

Anyag és Módszer

A Szigetköz jellemzői

Magyarország észak-nyugati szegletében helyezkedik el a Szigetköz régió a Győri-medencében. Északról a Duna, nyugatról a Lajta, valamint a nyugatról és délről a Mosoni-Duna által határolt terület. Magyarország legnagyobb „szigete”, melynek területe: 375 km². A térség a mérsékelt hűvös (ÉNy-i rész) és mérsékelt meleg (DK-i rész), az egész területre elmondható, hogy száraz éghajlatú. Minden éghajlati elem esetében enyhe eltérés mutatkozik a térség ÉNy-i (Felső-Szigetköz) és DK-i (Alsó-Szigetköz) része között. A Szigetköz északról a Duna határolja, mintegy 57,6 kilométer hosszban. A sziget déli határát a Mosoni-Duna képezi. Az EU irányelve szerint a határoló két folyó kémiai vízminősége kémiai és ökológiai állapot szerint is jó. A táj természeti veszélyeztetettség szempontjából erősen veszélyeztetettnek számít, elsősorban az árvizek, de a belvizek és az aszály miatt is. A térség talajképző kőzetei a Duna által lerakott, jellemzően homokos-iszapos öntésképződmények. Jellemzőjük a könnyű mechanikai összetétel és a karbonátos jelleg, alattuk – változó mélységben – kavics található.

A jellegzetes erdőtakaró zömében puhafa- és keményfaligetek, a magasabban fekvő területekre a keményfa- (tölgy-szil-kóris) ligeterdők, helyenként gyertyános-kocsányos tölgyesek jellemzők. Állatvilágának egyik különlegessége az északi pocok (*Microtus oeconomicus*). A lepkék 1124 fajjal képviselik magukat. Szigetközben megfigyelt 206 madárfaj a hazai madárfauna 57 százaléka. A Szigetköz területe kiemelkedő jelentőségű vizes élőhely, ahol a

korábbi természetes állapotok a természeti folyamatok és emberi beavatkozások hatására megváltoztak. A víz által létrehozott szigetközi tájon letelepedett ember életét mindig is a Duna határozta meg. Kezdetben az idetelepülő lakosság a megtelepedés helyében és az építkezési módokban is igyekezett alkalmazkodni a vízjáráshoz. A Szigetközben az ősi kenyéradó foglalkozások jórészt a vízhez kötődtek. Ezek közül elterjedtségét és fontosságát tekintve is kiemelkedő volt a halászat, amit minden településen igen sokan űztek. A hagyományos foglalkozásokkal szemben egyre nagyobb jelentősége lett a földművelésnek, hiszen a termékeny talajokon megnőtt a termelés biztonsága. A szántóföldi művelés terjedésével és a legeltetéses állattartás visszaszorulásával a szigetközi táj arculata rohamosan megváltozott. A Szigetközi térség közvetlenül határos Szlovákiával és Ausztriával. A térségben jelentős NY-K irányú fő közlekedési utak és kerékpáros infrastruktúra, valamint víziút haladnak át. Nagyobb települései Győr és Mosonmagyaróvár, de Bécs és Pozsony is közel található. A szigetközi falvak kisebb elzárt közösséget alkotnak, ahol a lakók nagy része a hazai nagyvárosokba vagy külföldre ingázik. A települések közötti kohézió erős, összetartás jellemző. Az érintett terület 27 település teljes közigazgatási területére terjed ki (Guti, 2020).

Az Insula Magna – Komplex Vízgazdálkodási és Fenntartható Fejlődési Program bemutatása

A program célja a vízgazdálkodással és a klímaváltozás hatásaival kapcsolatos tervezési, információtechnológiai és monitoring fejlesztések előkészítése a Szigetközben. A projekt egy olyan hosszútávú és sokrétű fejlesztési koncepció kidolgozására fókuszál, amely lehetővé teszi, hogy a Szigetköz–Csalóköz régió határokon átnyúló, fenntartható és példaértékű fejlődési térséggé váljon Európában. Ezt innovatív módszerekkel és a fenntartható fejlődés elvein alapuló természet-alapú megoldásokkal kívánják elérni.

Az Insula Magna – Komplex Vízgazdálkodási és Fenntartható Fejlesztési Program (KEHOP-1.1.0-15-2021-00013) (2021) projekt gerincét az ártér helyreállítása képezi, amely magában foglalja a Szigetköz hosszú távú, komplex fejlesztését is az ENSZ Fenntartható Fejlődési Céljai 2030-ig (17 SDG) helyi adaptálásával. A projekt modelleket, módszertanokat, adatgyűjtési és monitoring rendszereket, valamint döntéstámogató rendszereket hoz létre. Ezek biztosítják az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást és a természeti erőforrások védelmét szolgáló közép- és hosszútávú fejlesztési tervek megalapozásához szükséges ismereteket. A tudásbázist az eredményekhez kapcsolódó oktatással és figyelemfelkeltéssel bővítik. A tematikus területeken belül 18 munkacsomag (WP) került kialakításra az átlátható projektmenedzsment érdekében. Az egyik munkacsomag (WP7) a társadalmi tudatosságra összpontosít. A társadalmi tudatosság növelése a fenntarthatósági projektek kulcseleme annak érdekében, hogy a témát és az eredményeket sikeresen alkalmazzák a helyi közösségekben.

A munkacsomag várható eredményei a következők:

Digitális környezeti információs tár fejlesztése (WP7.1.)

A Digitális Környezeti Információs Tár Fejlesztési projekt célja a Szigetköz–Csallóköz térség természeti és környezeti értékeinek, hagyományainak feltérképezése, digitális információtár koncepciójának kidolgozása. Az így létrejövő adatbázis szabadon kereshető lesz, és jó lehetőséget biztosít az érintettek figyelmének felkeltésére, tudatosítására.

Szemléletformálás egy közösségi alapú, fenntartható Szigetköz–Csallóköz térség kialakítása érdekében (WP7.2.)

Fontos különböző korcsoportok környezeti attitűdjének, fenntarthatósággal kapcsolatos tudásának, szokásainak, érzelmeinek mérése az ismeretbővítés, a szemlélet- és attitűdformálás megtervezéséhez. A kutatás lebonyolítását, az eredmények értékelését interaktív tematikus szemléletformáló program-sorozat valamint kreatív, játékos foglalkozások tervezése, kidolgozása követi.

Természetalapú, fenntartható oktatási és képzési tevékenységek tervezése és szervezése (WP7.3.)

A fenntartható, természetközeli nevelési tevékenység koncepciójának kidolgozása során – jelen projektben – egy szigetközi erdei iskola komplex erdőpedagógiai programjának kidolgozására és szemléletformáló kampány megvalósítására helyeztük a hangsúlyt. A kidolgozandó erdészeti oktatási program fő témái a biodiverzitás (a Szigetköz–Csallóköz biodiverzitása), a vízgazdálkodás és -használat, ivóvíz és szennyvíz, mező- és erdőgazdálkodás, természet- és környezetvédelem lesz.

Kutatás a szigetközi iskolákban

Kutatásunkban, az adatgyűjtés során feltáró módszereket – dokumentum-elemzés, tanulók írásbeli kikérdezése (kérdőív), intézményvezetőkkel készített strukturált interjú – alkalmaztunk. Az adatok feldolgozása során a minőségi elemzést tartalomelemzéssel végeztük, a mennyiségi elemzéshez az Excel programot használtuk.

A kutatási tervünkben 14 véletlenszerűen kiválasztott intézményben szerepelt. Ezek között voltak olyanok, melyek:

- tankerületi, egyházi, valamint nemzeti önkormányzat által fenntartottak
- általános iskolaként működnek
- általános és középiskolaként is működnek
- ökoiskolai címmel rendelkeznek
- nem rendelkeznek ökoiskolai címmel
- rendelkeznek telephellyel

- nem rendelkeznek telephellyel
- egy adott településen több iskola is működik
- több egymáshoz közeli település közül csak az adott településen működik iskola.

Hipotéziseink részben a pedagógiai gyakorlatra (H1, H2, H3), részben a tanulók ismereteire, érzelmeire és magatartására (H4, H5, H6) vonatkoztak:

H1: A fenntarthatóságra nevelésnek az UNESCO által 2017-ben megfogalmazott fenntarthatósági fejlődési célok még nem alkotják szerves részét az iskolai oktató-nevelő munkában.

H2: A Pedagógiai Programokban megfogalmazódik az erdei iskolák programjain való részvétel ám a gyakorlatban ez nem mindig valósul meg.

H3: A Szigetközzel kapcsolatos ismeretek, tartalmak a pedagógiai programokban kis mértékben fordulnak elő.

H4: A tanulók alapvetően környezettudatos szemlélettel gondolkodnak, ami cselekedetükben, magatartásukban is megjelenik.

H5: A Szigetköz megismerését közvetlen tapasztalatszerzéssel biztosító támogató tevékenységek kis mértékben fordulnak elő.

H6: A Szigetközzel kapcsolatos ismeretek nem széleskörűek.

A pedagógiai programok vizsgálata

A köznevelési intézményekben folyó nevelő-oktatómunka egyik legfontosabb helyi szabályozó dokumentuma a Pedagógiai program. A szigetközi települések köznevelési intézményeinek pedagógiai programjait meghatározott szempontok szerint vizsgáltuk meg.

A *pedagógiai programok nevelési tervében* többek között arra kerestük a választ, hogy az egyes intézmények milyen célokat, feladatokat, tevékenységeket jelölnek ki a tanulók személyiségfejlesztése, a közösségfejlesztés és az egészségfejlesztés területén.

A *helyi tantervekben* azt vizsgáltuk, hogy a természettudományos tantárgyak óraszámja a kerettantervben ajánlottaknak megfelelően, avagy a szabadon felhasználható tanórakeret figyelembevételével, magasabb óraszámban jelenik-e meg.

A *környezeti nevelési programok* vizsgálata során hangsúlyt helyeztünk a fenntartható fejlődési célok megismertetésének iskolai megvalósítására, valamint arra, hogy a célok, feladatok, tevékenységek, módszerek mellett milyen elvárt eredményeket, sikerkritériumokat fogalmaznak meg az intézményi dokumentumban a tanulók környezet- és egészségtudatos magatartásának kialakítása és fejlesztése érdekében.

A gyerekek körében végzett kérdőíves kutatás

A kérdőíveket online formában készítettük el, a linket a kiválasztott 14 intézmény vezetőjének küldtük el, és a kérdőívek kitöltéséről az intézmények vezetői gondoskodtak. Kitöltött kérdőíveket 9 iskolából kaptunk.

A kérdőív első része olyan kérdéseket tartalmazott, melyek az iskolák külső környezetére, a fenntarthatósággal kapcsolatos sajátosságaira, valamint a gyerekek iskolán kívüli programokra vonatkozó lehetőségeire kérdezett rá. A kérdőív másik nagy szakasza a gyerekek Szigetközzel kapcsolatos ismereteire, benyomásaira, élményeire vonatkozott a szigetközi településekhez, mondákhoz, énekekhez, szigetközi kirándulásokhoz kapcsolódva. Emellett a Szigetközt veszélyeztető környezeti hatásokat kívánta feltérképezni a gyerekek szemszögéből.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy mit tesznek a gyerekek a környezetük megóvása érdekében, milyen környezeti attitűdökkel rendelkeznek. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a diákok számára ismeretes-e, hogy saját iskolájuk milyen címeikkel, díjakkal, elismerésekkel rendelkezik. Ezt azért tartottuk fontos kérdésnek, mert az iskola a szocializáció egyik legfontosabb színtere. Kiemelt szerepet játszik a gyerekek közösséghez tartozás érzésének kialakításában, a helyidentitás formálásában, a környezetükhöz való pozitív attitűd alakításában. A gyerekek számára értékeket, szabályokat, normákat közvetít, és nagyon fontos, hogy a gyerekek büszkéek legyenek arra a közösségre, amelynek tagjai, ismerjék annak kiemelkedő eredményeit, erősségeit, elismeréseit.

Az intézményvezetői interjúk

Az intézményvezetők számára strukturált interjút készítettünk. Kérdéseink kitértek arra, hogy az iskolák milyen címeikkel, elismerésekkel rendelkeznek, milyen célok, feladatok és tevékenységek mentén, milyen módon valósítják meg a fenntarthatóságra nevelést és az egészségfejlesztést. Vannak-e terveik a fent nevezett nevelési célok hatékonyabb megvalósítás érdekében. Az interjút elkészítését a kiválasztott 14 intézmény vezetőjével terveztük.

Eredmények

A nevelési tervek vizsgálatának eredménye

A személyiségfejlesztési feladatok a tanulók erkölcsi, értelmi, érzelmi, közösségi, esztétikai, akarati, nemzeti, állampolgári, nevelésére a munkára nevelésre, az egészsége életmódra és a fenntarthatóságra nevelésre, valamint a médiatudatosságra nevelésre terjed ki. A legfontosabb személyiségfejlesztési feladatok a helyes normarendszer, az udvarias magatartási szokások, a beilleszkedési képesség kialakítása, a szabálykövetés elfogadtatása, a köznapi érintkezés nyelvi eszközeinek megismerése és alkalmazása, az érvelésre épülő vitakészség megalapozása, a szabad véleményformálás és véleménynyilvánítás támogatása, a kölcsönös segítségnyújtás, a tanulmányi és munkaerőcsere erősítése, az összetartozás érzésének megalapozása és megerősítése, egymás elfogadása, harmonikus embertársi kapcsolatok kiépítése. Az intézmények egészségfejlesztési tevékenységének átfogó célja, hogy elősegítse a tanulók egészségfejlesztési attitűdjeinek, magatartásának, egészségbarát vi-

selkedésének, életvitelének kialakulását. Az egészségfejlesztési tevékenység, az egészség nevelés minden pedagógus feladata a teljeskörű iskolai egészségfejlesztési program előírásainak megfelelően.

A személyiségfejlesztés tanórákon és tanórán kívül történik. A moduláris oktatás, a projektek, a kooperatív együttműködésen és az élményközpontú, tanulói ismeretszerzésen alapuló tanóraszervezés, tanulásirányítás jelentős szerepet tölt be a társas kapcsolatok és készségek kialakításában és fejlesztésében. A tanórán kívüli feladatok megvalósítási formái a szakkörök, művészeti csoportok, a versenyek és vetélkedők, pályázatok, témahetek, jeles napok megünneplése, klubdélutánok, bálók, tanulmányi kirándulások, múzeumlátogatások, színház- és mozilátogatások, táborok, az erdei iskola és az intézmények nemzetközi kapcsolatai.

A pedagógiai kultúra megújulása érdekében az intézmények a hagyományos tanóraszervezés-tanulásirányítás mellett a projekt módszer és a kooperatív tanulást is alkalmazzák a tanulói aktivitás, együttműködés, kreativitás fejlesztése érdekében. Az intézmények fele emelte ki a projektek mindennapi pedagógiai gyakorlatban történő alkalmazását, öt iskola hangsúlyozta a kooperatív tanulás tanórákba történő beépítését.

A fenntarthatóságra nevelés megvalósítása érdekében, az iskolák fele szervezi meg a diákok számára az erdei iskolai programokban való részvételt az iskolai tanulmányok során legalább egyszer. Főként 3–4. osztályos tanulók számára szervezik az erdei iskolai látogatást, egy intézményben azonban 3. vagy 4. és 6. évfolyamon minden osztály számára egy alkalommal nyújt lehetőséget erdei iskolai foglalkozásokon való részvételre. Az erdei iskola anyagi terheit a szülők viselik, egy intézmény diákjóléti hozzájárulás felhasználásával juttatja el a tanulókat erdei iskolába. A gyerekek az erdei iskolában minimum egy maximum négy napot töltenek.

Helyi tantervek vizsgálatának eredménye

A helyi tantervek vizsgálata alapján tíz vizsgált intézmény növeli meg a természettudományos tantárgyak – környezetismeret, természetismeret, biológia, földrajz, fizika kémia és/vagy a hon-és népismeret valamint a technika tantárgy óraszámát 0,5 vagy 1 órával a szabadon választható órakeret terhére. Egy intézmény helyi tantervében jelenik meg a Nemzeti lovaskultúra 7–8. osztályban, 1–1 tanórában.

Egy intézmény Dunasziget tábort szervez.

A Szigetköz témakör egy intézmény helyi tantervében részletesen megjelenik. A 3. osztályos tantervben a következő témák jelennek meg:

- Látogatás a Hansági Múzeumban
- Régi mesterségek a lakóhelyemen: halászat, kosárfonás
- Képzletbeli utazás a Hanságban
- Hany Istók legendája
- A háromágú tölgyfa tündére szigetközi népmese

A negyedik osztályos tantervben megjelenik:

- Ivóvízkincs a Szigetközben
- Látogatás a feketeerdei vízmű telepen

Ötödik osztályban pedig megjelenik:

- Felszíni és felszín alatti vizek: Szigetköz, Fertő-Hanság

Környezeti nevelési programok vizsgálatának eredményei

A programok egyikében sem jelennek meg a fenntartható fejlődési célok. A programok nem helyzetelemzésre épülnek. A program megvalósítását koordináló személyt vagy munkacsoportot nem jelölnék ki az iskolák, a fenntarthatóságra nevelés minden pedagógus, illetve iskolai alkalmazott feladata, felelőssége. A pedagógusokkal szemben két iskola fogalmazta meg azt az elvárást, hogy az általuk tanított tantárgy/tantárgyak tananyagában jelenjen meg a fenntarthatóságra nevelés is.

A fenntarthatóságra nevelés céljai és feladatai között az iskolák kiemelten fontosnak tartják a kreatív, együttműködésre és döntéshozatalra alkalmas, problémamegoldó gondolkodásmód, a felelős környezettudatos magatartás interaktív módszerekkel történő kialakítását. Ehhez szükséges a holisztikus szemléletmód közvetítése, a globális környezeti problémák iránti érzékenység, fogékonyság megalapozása, a helyi, lokális problémák felismeréséhez szükséges kompetenciák fejlesztése. A természet szeretetére, az értékmegőrzésre irányuló törekvések képessé teszik a tanulókat arra, hogy a lokális és globális problémák megoldásában aktívan vegyenek részt, cselekedeteikben, magatartásukban tükröződjenek és valósuljanak meg az elsajátított ismeretek. Különös gondot kell fordítani az iskolai környezet – a tantermek, folyosók, iskolaudvar, ebédlő – esztétikus és egészséges kialakítására, amelybe a gyerekeket az iskolába lépés pillanatától kezdve be kell vonni. Így láttathatják meg a diákokkal, hogy szép, tiszta, rendezett környezetben mi magunk is jobban érezzük magunkat, jobban megy a tanulás is. Támogatni kell a környezet teljességének, egységének megérzését, az ehhez kapcsolódó pozitív élmények megélését, a környezet iránti érzékenység javítását.

A fenntarthatóságra nevelés sikeres megvalósítása érdekében az intézmények sokféle feladatot végeznek. A tanórán kívüli foglalkozás során projekt-heteket, projektnapokat szerveznek az iskolák, megünneplik a jeles napokat, kirándulásokra, túrákra viszik el a gyerekeket. Különböző gyűjtési akciókat valósítanak meg például papírgyűjtés, szemétszedés, szárazelem gyűjtése.

A tantermi tanórákat terepgyakorlatokkal, terepi foglalkozásokkal egészítik ki. A gyerekeket erdei iskolai foglalkozásokra viszik, nyári táborokat szerveznek. Részt vesznek a település életében és bekapcsolódnak a falutakarításba is. Igyekeznek kihasználni a közművelődési intézmények, múzeumok, növény- és állatkertek, vadsparkok, környezetvédelmi oktatóközpontok, természet- és környezetvédő szervezetek, csoportok kínálta programlehetőségeket. Az iskolakert kínálta lehetőségeket is kihasználják a diákok környezetszemléletének formálása érdekében.

A tevékenységrendszernek ki kell terjedni a természeti – épített – szociális környezetünk megismerésére, megbecsülésére, értékékként való tiszteletére. Fontos a hagyományok megőrzése, védelme család, iskola, település, nemzet szinteken egyaránt. A környezeti neveléshez kapcsolódó tevékenységrendszer sikerességének mérése egy iskola esetében az iskolai minőségbiztosítási rendszer része. A környezeti nevelési programjukat rendszeresen felülvizsgálják.

Kérdőíves kutatás eredményeinek bemutatása

Kérdőíves felmérés segítségével tájékozódunk a Szigetközben élő gyermekek természethez fűződő viszonyáról, attitűdjeikről az ismeretek, érzelmek, cselekvések szintjén, továbbá szeretnénk volna azt is látni milyen programokon, aktivitásokon vettek részt az elmúlt időszakban a Szigetközben. Célunk volt annak feltárása is, hogy tájékozódjunk a Szigetközzel kapcsolatos ismereteikről, benyomásaikról, helyidentitásukról. Jelen tanulmányban – 9 iskolából beérkezett válaszok alapján – a legfontosabb eredményeket mutatjuk be.

Kérdőívünket 654 tanuló töltötte ki, 9–16 éves korosztályból. A legtöbb kitöltés a 14 éves (142 fő) és a 12 éves korosztály (141 fő) diákjaitól érkezett. A kitöltők nem és kor szerinti eloszlását a 2. táblázat szemlélteti.

2. táblázat

A Szigetköz kérdőívet kitöltő diákok nem- és koreloszlása

kor (években)	9	10	11	12	13	14	15	16
fiú (fő)	2	38	47	70	63	70	48	4
lány (fő)	1	47	42	71	40	72	33	2

A lakóhely szerinti eloszlás vizsgálatának eredménye alapján 288 diák községben, 366 diák pedig városban él.

A fenntarthatóságra nevelés eredményességét az iskolák által elnyert címek, díjak tükrözhetik. A gyerekek erre vonatkozó ismeretei alapján állítottuk össze a 3. táblázatot.

3. táblázat

A diákok iskolájuk díjaira vonatkozó ismeretei

Elnyert címek	igen (fő)	nem (fő)	nem tudom fő / százalék
Ökoiskola	127	206	319 (48,77%)
Örökös Ökoiskola	89	191	372 (56,88%)
Fogyasztói Tudatosságra Nevelő Iskola	76	220	356 (54,43%)
Madárbarát Iskola	126	179	347 (53,06%)
Boldog Iskola	65	228	359 (54,09%)
			Átlag: 53,61%

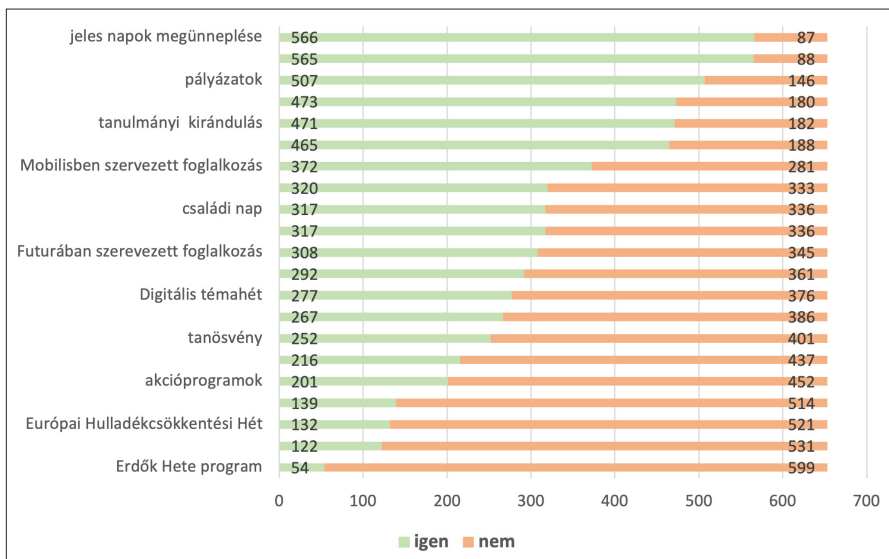
A válaszok alapján megállapítottuk, hogy átlagosan a gyerekek több mint fele nem tudja, hogy az iskolája rendelkezik-e a felsorolt elismerésekkel. Az adott kérdés vizsgálatát pontosítanunk kell és iskolákra lebontva kell megnéznünk az összes diákok által adott választ. Az iskoláknak a fenntarthatóságra nevelést közvetlenül támogató eszközökkel való ellátottságát vizsgáló kérdés eredményeit a 4. táblázat mutatja be. A diákok által adott válaszok és a Környezeti nevelési programok eszközlístája alapján megállapítottuk, hogy felsoroltak közül sok elem valóban nincs az iskolákban. Ilyen például a méhmenedék, kisebb arányban a madáretető, vagy éppen az iskolakert, amelyek kiváló lehetőséget nyújtanának a környezettudatosság erősítését támogató foglalkozásoknak megszervezéséhez, a környezet iránti érzéketlenség leküzdéséhez, a szemléletformáláshoz. A hulladék szelektív gyűjtésére érdemes lenne nagyobb figyelmet fordítani, hiszen 212 diák szerint nincs vagy nem tudja, hogy van-e szelektív gyűjtő az iskolában, így nem is használják azt.

4. táblázat

Az iskolák fenntarthatóságra nevelést támogató eszközökkel való felszereltsége

Eszköz	igen (fő)	nem (fő)	nem tudom (fő)
iskolakert	436	169	48
madárodú	195	254	204
madáretető	418	123	112
méhmenedék	66	411	176
kerti tó	89	513	51
szelektív hulladékgyűjtő	441	129	83
virágos kert	368	197	88
„Természetbúvár” terem	46	449	158
zöld terület az udvaron	550	59	44

A tanórán kívüli foglalkozások esetében, a hagyományosabbnak mondható tevékenységek jelennek meg az iskolák mindennapi gyakorlatában. Ilyenek például a szakkörök, versenyek, a jeles napok megünneplése és a tanulmányi kirándulások. Eközben a környezetvédelmi táborok, az Erdők hete programban, Fenntarthatósági témahéten és a Digitális témahéten való részvétel, nem igazán népszerű az iskolákban. Fontos kérdés a pazarlás elkerülése, a tudatos fogyasztói szemlélet kialakítása, így érdemes lenne nagyobb hangsúlyt fektetni a hulladékgazdálkodás kérdéskörére is. Az erdei iskola, a tanösvény fantasztikus élményt nyújt a gyerekek számára, hiszen kiváló lehetőséget biztosít a közvetlen tapasztalatszerzésre, önálló megfigyelésre, kutatásra, adatgyűjtésre, maga a természet az élményalapú tudás megszerzésének tanítómestere. Az eredményeket az 1. ábra tartalmazza.

1. ábra*Tanórán kívüli tevékenységek a fenntarthatóságra nevelés érdekében*

Tudni szeretnénk volna, hogy a szigetközi vagy részben szigetközi települések (Győrnek csak néhány kerülete esik a Szigetközbe) iskoláiban a Szigetköz-höz köthető oktatási tartalmak megjelennek-e és milyen mértékben jelennek meg a tanórákon vagy a tanórán kívüli tevékenységek során. Az eredmények azt mutatják, hogy ilyen tananyagtartalmak sajnos nem kerülnek elő nagy arányban az iskolákban, a Szigetköz közelsége ellenére sem. A legtöbb diák (351 fő) szerint nem tanultak Szigetközről illetve nem emlékszik arra, hogy tanultak volna erről a témáról. Az 5.táblázatban erre a kérdésre adott válaszokat mutatjuk be.

5. táblázat*Szigetköz témakör az iskolákban*

Iskola	Összes
igen (fő/iskola)	221
nem (fő/iskola)	89
nem emlékszem, hogy tanultunk róla (fő/iskola)	262
nem emlékszem arra, hogy mit tanultunk (fő/iskola)	81

A tanulói kérdőívek és a helyi tantervek vizsgálatának eredményei egybecsengenek, hiszen a dokumentumelemzés során azt tapasztaltuk, hogy a Szigetköz témakör a harmadik, negyedik és ötödik osztályos helyi tanterv néhány elemét képezi csupán.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy azok a diákok, akik szerint a tananyag-tartalomban megjelent a Szigetköz téma, vajon mely tantárgyak keretében szereztek ismereteket. A 6. táblázat az egyes tantárgyakhoz adott válaszokat tartalmazza.

6. táblázat

A Szigetköz téma megjelenése tantárgyak szerint

Tantárgy	igen (fő)	nem (fő)	nem tudom(fő)
Magyar nyelv és irodalom	95	101	22
Matematika	13	186	12
Etika/Erkölcstan	44	147	28
Környezetismeret	199	9	8
Ének-zene	62	142	15
Vizuális kultúra	55	144	17
Technika és tervezés	60	137	21
Digitális kultúra	56	150	14
Testnevelés	14	194	11
Történelem	42	157	22
Természetismeret/ Természettudomány	122	77	18
Biológia	55	147	18
Földrajz	74	132	14
Kémia	14	186	21
Fizika	8	195	18
Hon- és népismeret	66	137	17
Dráma és színház	7	185	2

A válaszok alapján, a Szigetköz témakör, főképpen a Környezetismeret és Természetismeret, a Magyar nyelv és irodalom, a Hon- és népismeret, valamint az Ének-zene tantárgyak tanóráin kerültek szóba.

A következő kérdésben arra szerettünk volna választ kapni, hogy a diákok milyen, a Szigetközben található természetismereti, kultúrtörténeti vagy szabadidős programon vettek részt az iskola szervezésében. Legtöbbször a tanösvény látogatásra, osztálykirándulásra és kerékpártúrára emlékeznek. A terepgyakorlatok (179 fő) az erdei iskola (99 fő), valamint a múzeum- és kastélylátogatás (144 fő) nem jellemző. Fontos lenne szem előtt tartani, hogy az erdei iskola és a terepgyakorlatok a természet tiszteletére, közvetlen megfigyelésére nyújt kiváló lehetőségeket a gyerekek számára, míg a múzeumok őrzik a természeti, történelmi, kultúrtörténeti értékeinket, a nemzeti örökségünket, me-

lyek megismerése a nemzettudat kialakításának nélkülözhetetlen eszköze. Az erdőpedagógiai és múzeumpedagógiai foglalkozások a diákok életkori sajátosságaira építve kínálnak interaktív élményszerzési lehetőségeket.

A fenntarthatósággal kapcsolatos kérdéseink esetében arra voltunk kíváncsiak, hogy – egy 1–5-ig terjedő skálán – a felsorolt állításokkal milyen mértékben értenek egyet a diákok. A válaszokat a 2. ábra mutatja.

2. ábra

A diákok fenntarthatósági viszonyulásai



Az eredmények alapján megállapíthatjuk, hogy a gyerekek az embert a természet fontos részének tekintik és többségük számára az is egyértelmű, hogy a környezetrombolással az emberek saját létüket veszélyeztetik. Éppen ezért, bár fontosak a környezetvédelemmel kapcsolatos stratégiák, illetve a különböző környezetpolitikai intézkedések, de a politikusok és környezetvédelmi szakemberek intézkedései mellett, környezeti problémák leküzdéséért, mindannyiunknak tennünk kell. Habár sokkal fontosabb lenne a környezetkárosítás megelőzése, mint a már meglévő problémákkal szembeni küzdelem. Ennek okán fontos, hogy a gyerekek úgy gondolják, hogy élhetünk olyan életet, amellyel nem károsítjuk a környezetünket. A válaszadó diákok azt is világosan látják, hogy a Föld nyersanyagkészlete egy véges rendszer, így nem tud megküzdeni az emberek pazarló életmódjával. Éppen ezért az embernek óvatosnak kell lenni, amikor a természetet a saját igényei szerint akarja átalakítani. Mindezek ellenére a gyerekek számára nem egyértelmű, hogy a környezetünk és az egészségünk között nagyon szoros kapcsolat van és a környezet károsíthatja az emberi egészséget. Egészséges környezetben egészségesek lehetünk, de a beteg környezet sajnos bennünket is megbetegít.

Intézményvezetői interjúk

A strukturált interjú kérdéseire 11 intézményvezető adott válaszokat. A kérdések az iskolák által elnyert elismerésekre, a fenntarthatóságra nevelés tevékenységrendszerére, az iskolák e területhez kapcsolódó további terveire terjedtek ki.

Az intézményvezetői válaszok alapján, az iskoláknak alig több, mint egy-egyede (27%) rendelkezik ökoiskolai címmel, de minden intézményvezető hangsúlyozta, hogy számára fontos a fenntarthatóság. Ugyanakkor az iskolák többsége (73%) nem ellenőrzi vagy méri a fenntarthatóság területén végzett munkájuk eredményességét. A Környezeti nevelési program és az Egészségnevelési program nem helyzetelemzésre épül és nincsen felelős személy vagy munkacsoport az adott területen végzett tevékenységek koordinálására, ellenőrzésére, értékelésére. Az intézmények vezetői (91%) fontosnak tartanak, hogy a pedagógusok részt vehessenek a fenntarthatóság témaköréhez tartozó ingyenes továbbképzésen.

Az iskolák által tervezett tevékenységrendszerben fontosnak tartják a jeles napok megünneplését (100%). A különböző témaheteken való részvétel nem népszerű a válaszadó intézményvezetők iskolájában. Iskolakerttel csupán két iskola rendelkezik, egy iskolában pedig tervezik annak kialakítását és szívesen vennének részt olyan továbbképzésen, mely segítheti a szakszerű iskolakerti tevékenységrendszer megszervezését, illetve iskolakerti foglalkozások megtervezését. Emellett tananyagok, kidolgozott foglalkozási tervek és kerti eszközök, szerszámok is segítenék a munkájukat.

Az erdei iskolai programokra főképpen alsós diákokat visznek el az intézmények (100%). Általában 1-2 napos foglalkozásokon tudnak részt venni, mert a családok anyagi lehetőségei korlátozottak. Ezen kívül, az iskolákban magas a speciális nevelési igényű gyermekek száma, akikkel nehezen indulnak el a pedagógusok.

A Szigetközhöz kapcsolódó tanórák megtartásához mindegyik intézményvezető szerint szívesen fogadnának kidolgozott tananyagokat, foglalkozásterveket, interaktív anyagokat, projekterveket.

A kutatási eredmények alapján megállapítottuk, hogy a pedagógiai programok nevelési tervei sokféle feladatot tartalmaznak, ugyanakkor a vizsgált dokumentumokban nem rajzolódik ki az iskolák egyedi arculata. Kiemelik a projektek, kooperativitás fontosságát, ám a tanulói kérdőívek és az interjúk ezt nem erősítik meg. Az Egészségnevelési és Környezeti nevelési programok nem helyzetelemzésre épülnek, és egy iskola kivételével, nem elemzik és értékelik az elvégzett feladatokat. Az intézmények számára a pedagógiai megújulás egy fontos cél, és ennek érdekében szívesen részt vennének továbbképzéseken, valamint kidolgozott anyagokat, feladatlapokat is beépítenének a mindennapi pedagógiai gyakorlatukba.

A hipotézisek vizsgálata

A hipotézisek vizsgálata alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy mind-egyik feltételezésünk beigazolódott.

H1: A fenntarthatóságra nevelésnek az UNESCO által 2017-ben megfogalmazott fenntarthatósági fejlődési célok még nem alkotják szerves részét az iskolai oktató-nevelő munkában.

Az intézmények tanórai és tanórán kívüli tevékenység-rendszerükbe eltérő mértékben, de beépítik a fenntarthatóságra nevelést és egészségfejlesztést célzó feladatokat, ugyanakkor a fenntartható fejlődési célok egyetlen dokumentumban sem fogalmazódnak meg.

H2: A Pedagógiai Programokban megfogalmazódik az erdei iskolák programjainak való részvétel ám a gyakorlatban ez nem mindig valósul meg.

Az erdei iskolai programok főképpen az alsó tagozatos diákok számára nyújtanak élményszerű tanulási formát a környezeti nevelés részeként, ám csupán egy-két napos programokban gondolkodnak. Ennek egyik oka – az intézményvezetői interjúk alapján – a finanszírozás hiánya.

H3: A Szigetközzel kapcsolatos ismeretek, tartalmak a pedagógiai programokban kis mértékben fordulnak elő.

A Pedagógiai programokban ugyan kiemelik a lakóhely természeti, történelmi és kulturális értékeinek megismerését és megőrzését, a Szigetköz téma csupán egyetlen intézmény tantervében szerepel.

H4: A tanulók alapvetően környezettudatos szemlélettel gondolkodnak, ami cselekedetükben, magatartásukban is megjelenik.

A gyerekek kérdőíves vizsgálata alapján megállapítottuk, hogy törekszenek a környezettudatos életmódra, mert többek között a hulladékot szelektíven gyűjtik, rövidebb távolságokra gyalog vagy biciklivel mennek, fürdés helyett inkább a zuhanyozást választják, lekapcsolják az elektromos berendezéseket, amikor nem használják azokat.

H5: A Szigetköz megismerését közvetlen tapasztalatszerzéssel biztosító/támogató tevékenységek kis mértékben fordulnak elő.

A gyerekek körében végzett kérdőíves vizsgálat alapján a Szigetközben iskolai kiránduláson, biciklitúrán (471 fő) és tanösvényen (252 fő) is jártak már, de az erdei iskola (99 fő), a terepgyakorlatok (60 fő), vízvizsgálatok (62 fő), vízi túrák (102 fő), múzeumlátogatások (139 fő) szerint képezte részét az iskolai tevékenységrendszernek.

H6: A Szigetközzel kapcsolatos ismeretek nem széleskörűek.

A Szigetköz témával szinte egyáltalán nem, vagy csak néhány tantárgy keretében foglalkoznak, amit a diákok körében végzett kérdőíves vizsgálat támaszt alá. Az első helyen a Környezetismeret (122 fő), a második helyen a Természetismeret (199 fő) míg a harmadik helyen a Magyar nyelv és irodalom (95 fő) tantárgy áll.

Összefoglalás

Az Insula Magna – Komplex Vízgazdálkodási és Fenntartható Fejlesztési Program keretein belül feltérképezhettük a Szigetközben működő iskolák jelenlegi helyzetét, és tanulmányunkban ezen intézmények vizsgálatán keresztül mutattunk be néhány a fenntarthatóságra nevelés útján eddig általuk megtett lépést. Az eredmények alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy elméleti szinten minden intézmény megfogalmazza a fenntarthatóságra nevelésre irányuló elképzeléseit, ám a gyakorlati megvalósítás még várat magára, és a mindennapi nevelő-oktató munka során ezeket egyáltalán nem, vagy csak esetlegesen építik bele a tanórai és tanórán kívüli programokba. Munkacsoportunk a kutatási eredmények alapján egy fejlesztési programcsomagot készített, mely hozzájárulhat az ismeretbővítéshez, a környezet- és egészségtudatos szemlélet kialakításához, formálásához, a helyidentitás fejlesztéséhez a Szigetközben. Ezt a programtervezetet jelenleg szakértők vizsgálják, elemzik, értékelik és reményeink szerint pozitív elbírálásban részesül és minél előbb elkezdhetjük a program megvalósítását.

Irodalom

- Ádány, R. (2012, Ed.). *Megelőző orvostan és népegészségtan*. Medicina Könyvkiadó Zrt.
- Bianchi, G., Pisiotis, U. & Cabrera Giraldez, M. (2022). *GreenComp The European sustainability competence framework*. EUR 30955 EN, Publications Office of the European Union. <https://dx.doi.org/10.2760/13286>
- Guti, G. (2020). Assessment of Long-Term Changes in the Szigetköz Floodplain of the Danube River. In Bănăduc, D., Curtean-Bănăduc, A., Pedrotti, F., Cianfaglione, K. & Akeroyd, J. (Eds.), *Human Impact on Danube Watershed Biodiversity in the XXI Century. Geobotany Studies* (pp. 215–240). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-37242-2_11
- Insula Magna – Komplex Vízgazdálkodási és Fenntartható Fejlesztési Program* (KEHOP-1.1.0-15-2021-00013). (2021). *Insula Magna – Komplex Vízgazdálkodási és Fenntartható Fejlesztési Program* (KEHOP-1.1.0-15-2021-00013). <https://insulamagna.sze.hu/kezdolap> (2024.10.30)
- Kováts-Németh, M. (2010). *Az erdőpedagógiától a környezetpedagógiáig*. Comenius Kft.
- Mortensen, L. L. (2001). Globális nevelés, a fenntarthatóságra nevelés erőforrásai. In Wheeler, K. & Bijur, A. P. (Eds.), *Fenntarthatóság pedagógiája. A remény paradigmája a 21. század számára* (pp. 9–40). Körlánc Egyesület.
- Világunkátalakítása. (2015). *Világunkátalakítása: Fenntartható Fejlődési Keretrendszer, 2030*. <https://ensz.kormany.hu/download/7/06/22000/Vil%C3%A1gunk%20%C3%A1talak%C3%ADt%C3%A1sa%20Fenntarthat%C3%B3%20Fejl%C5%91d%C3%A9si%20Keretrendszer%202030.pdf> (2024.10.30)

Investigating education for sustainability in the primary schools of Szigetköz

The global environmental challenges of our time are affecting our country, including the Szigetköz-Csallóköz region, with a range of climate change impacts, qualitative and quantitative problems related to fresh water, and changes in the Szigetköz and floodplain ecosystem (Guti 2020). A central question is how much the local population, the young generation now in school, perceive these problems, how much importance they attach to them and how their environmental awareness, knowledge and attitudes to sustainability can be improved. The Insula Magna - Complex Water Management and Sustainable Development Programme, which aims to prepare planning, information technology and monitoring developments related to water management and climate change impacts in the Szigetköz, provides an excellent opportunity to map the sustainability education activities of primary schools in the Szigetköz. The aim of the complex research we carried out was to investigate the environmental awareness of schoolchildren living and studying in the region, to analyse the pedagogical programmes of schools and to identify the sustainability pedagogical practices of the institutions and the emergent needs by means of written questionnaires to the headteachers. Based on the results, we conclude that all the institutions we studied have formulated their ideas on environmental and health awareness and sustainability education at a theoretical level, but that they are not yet implemented in practice and are not or only occasionally integrated into the curricular and extracurricular programmes in daily educational work. Based on the research results, our working group has prepared a package of developmental programmes that can contribute to the expansion of knowledge, the development and shaping of an environmentally and health-conscious attitude and the development of a sense of local identity in the Szigetköz. This draft programme is currently being examined, analysed and evaluated by experts and it is hoped that it will be positively assessed, and that we can start implementing the programme as soon as possible.

Keywords:

sustainability, sustainable development goals, environmental education, environmental awareness, awareness raising, Szigetköz, Insula Magna